

An abstract graphic design featuring three concentric blue circles of varying sizes. The largest circle is in the top right, a medium one in the middle right, and a large one in the bottom right. Thin blue lines intersect these circles, creating a geometric pattern. The circles have a slight gradient, with the innermost being a darker blue and the outer rings being lighter shades of blue.

Notities Pedagogie

Lessius Toegepaste Psychologie

Een samenvatting van het vak Pedagogie uit de nieuwe cursus 2011-2012. Deels gemaakt uit eigen notities in de lessen. Deels overgenomen, gestructureerd en verbeterd uit de samenvatting dat door medestudent Bryan Adriaensen op facebook werd gepubliceerd, waarvoor heel veel dank.

Kenny Waelkens
2011-2012

LES 1	3
H1: OPVOEDEN ALS WETENSCHAP	3
LES 2	3
LES 3	4
H2: DE OPVOEDING IN DE PRAKTIJK	5
LES 4	6
H3: OPVOEDINGSPROBLEMEN	7
LES 5	8
LES 6	9
LES 7	12
H4: THEORIE VAN NAGY.	12
LES 8	15
H5: NIET KLASSIEKE GEZINSTYPES	15
1) <i>Echtscheidingen</i>	15
1. Elk kind heeft recht op contact	15
2. Gevolgen voor de ouders.....	15
3. Echtscheiding en kinderen	15
4. Gevolgen voor kinderen.....	15
5. Psychosociale aspecten	16
6. Achtergronden.....	16
7. Onderkennen van problemen	17
9. Prognose.....	18
10. Preventie.....	18
11. Hoe het kind ondersteunen ?	18
2) <i>nieuw-samengestelde gezinnen (NSG)</i>	18
kenmerken.....	19
1 Stiefouder	19
2 Gezinsdynamiek.....	19
3 Afgrenzingsprocessen	19
4 Achtergronden.....	20
5 Gevolgen voor de kinderen.....	20
6 Samenhang bevorderende activiteiten.....	21
7 Prognose: effecten op het welzijn van de kinderen	21
8 Risico en beschermende factoren voor kinderen.	21
3) <i>Adoptie</i>	22
1 Risico en beschermende factoren.....	22
2 Psychosociale aspecten	22
3 Achtergronden.....	23
4) <i>Uithuisplaatsing</i>	24
1 Indicatiestelling.....	24
3 Impact bij ouders	25
4 Preventie	25
5 IPSE	25
6 Biologische ouders.....	26
5) <i>Pleegzorg</i>	26
1 Positionering en definiëring.....	26
3 Typen plaatsing.....	26
4 Ondersteuning.....	27
5 Samenvatting en conclusie	27
H6: PEDAGOGISCHE HULPVERLENING BIJ EEN GEBREK AAN VAARDIGHEDEN	28

Les 1

Opvoeden is een vast element in het leven! Het is overal! Op tv, in het verleden van ieder van ons en ook in de toekomst. Maar net daardoor is ons beeld van opvoeden al onmiddellijk gekleurd. Het is onbewust, impliciet. We spreken pas van een probleem wanneer we er wel over moeten nadenken.

De impliciete vorm van opvoeden heeft een heel grote invloed, soms veel meer dan de intentionele vorm van opvoeden. Om dit te illustreren een voorbeeld: Als een vader met frustraties thuis komt van zijn werk, roept tegen de mama en zich isoleert, leert hij het kind impliciet dat wanneer die frustraties heeft die eens goed moet uitwerken op de moeder en zich vervolgens isoleren. Terwijl diezelfde papa in de intentionele opvoedingsvorm het kind misschien wil leren dat het moet praten over frustraties.

Maar wie is een opvoeder eigenlijk? Volgens Hellinckx is een opvoeder een persoon die samenleeft met het kind, zich verantwoordelijk voelt voor het kind en zich bekommert om de toekomst van het kind.

Opvoeden is complementair (= niet enkel ouder of kind, maar beiden), circulair (= wederzijdse beïnvloeding) en multifactorieel.

H1: Opvoeden als wetenschap

De belangrijkste opvoedingsvariabelen zijn: het kind, de ouder en de opvoedingscontext.

1. Het kind: De eigenheid van het kind beïnvloedt de opvoeding die het krijgt van de ouders. Dit kan bepaald zijn door neurobiologische invloeden (vb: kinderen met het autismespectrumstoornis 'ASS'), en ook door pre-, peri- en postnatale invloeden (vb: de manier van bevalling). Samen vormen deze 2 invloeden het temperament van het kind. Maar buiten het temperament hebben ook fysieke kenmerken, het geslacht van het kind,... een invloed op hoe anderen met het kind omgaan. En de verwachtingen van de ouders met betrekking tot het kind. Er zijn m.a.w. genetische invloeden en kenmerken van het kind die de opvoeding beïnvloeden.
2. De ouder: (zie les 2)
3. De opvoedingscontext: (zie les 2)

Les 2

Video schatjes: Deze video illustreert hoe het bezitten van persoonlijkheidskenmerken van iemand een gevolg kan hebben op de opvoeding. De moeder die depressief is heeft meer problemen met de oudere zoon omdat die heel erg lijkt op de vader en minder met de jongste zoon omdat ze daar meer zichzelf in herkent. Vader en moeder zijn gescheiden.

Tweede video: Deze video illustreert hoe de opvoedingsgeschiedenis van de ouders een impact heeft op de opvoeding. De moeder had een ongelukkige jeugd en wil beter doen voor haar eigen kinderen. Ze wil een goede moeder zijn, maar wat voor haar een 'goede moeder' is vloeit voort uit haar opvoedingsgeschiedenis. Ze paniekeert bij een driftbui van het kind en voelt zich onzeker. De vader blijft kalmer bij de situatie omdat deze opvoedingscrisis zijn competentiegevoel weinig of niet

aantast. De situatie is voor de vader minder emotioneel beladen. De moeder streeft te hard naar 'perfect parenting'.

De opvoedingscontext:

1. Subsysteemkenmerken: Dit zijn de siblings en de partnerrelatie. Het spreekt voor zich dat deze een invloed uitoefenen op de opvoeding. Wanneer een relatie (hetzij met siblings, hetzij met de partner) zeer conflictbeladen is zal dit uiteraard veel energie vergen => energie die je niet meer zal kunnen opbrengen voor de opvoeding.
2. Gezinskenmerken: De gezinsorganisatie is een eerste onderdeel van de gezinskenmerken. Dit gaat over wie omgaat met wie, en hoe. Daar binnen kunnen we een luikje 'afgrenzingsprocessen' maken en een luikje gezinshiërarchie. Deze afgrenzingsprocessen zijn geïllustreerd door een continuüm waarop ieder gezin te plaatsen valt met twee uitersten: los-zand gezinnen en kluwengezinnen. Het is een pathologisch continuüm => de uitersten zijn ongezonde extremen. Afgrenzingsprocessen zijn nodig omdat ieder gezinslid nood heeft aan een ruimtelijk- en psychisch territorium en een eigen handelingsterrein. De gezinshiërarchie kent vele vormen: allianties (=sterke band tussen mensen), coalities (= schadelijke groepering die zich keert tegen buitenstaanders) en parentificatie (= kind moet een ouderrol opnemen).

De gezinscultuur is een tweede gezinskenmerk wat het waardensysteem omvat dat de verwachtingen van de ouder beschrijft. Dit heeft een impact op de opvoeding die ouders geven aan het kind. Hier moet je je eigen referentiekader aan de kant kunnen schuiven en geen waardeoordelen vellen. Je mag je eigen waarden niet opdringen. Vb: je mag niet zeggen dat een ouder een slechtere opvoeder is omdat het kind voor de televisie mag eten.

De gezinsdynamiek het laatste gezinskenmerk. Dit zijn de vormen die gezinnen aannemen in de evolutie. Het verloopt in fases. Problemen ontstaan hier wanneer de evolutie stagneert.

3. Materiële en sociale kenmerken: De mate waarin een kind gestimuleerd wordt door omgevingselementen speelt ook vanzelfsprekend een rol op de opvoeding van een kind. Zo maakt de buurt waarin het kind opgroeit al een groot verschil. Maar ook bijvoorbeeld of het kind opgroeit in een gezin dat het financieel erg moeilijk heeft tegenover een gezin die geen financiële moeilijkheden ondervindt. Of de speelkamer veel of weinig speelgoed bevat, en welke variatie het speelgoed biedt,...

Les 3

Het ui-model van Bronfenbrenner toont aan dat de opvoeding bestaat uit verschillende niveaus:

- microniveau: ouders, siblings, buren, schoolse contacten, religieuze contacten
- mesoniveau
- exoniveau: mensen in contact met mensen uit het microniveau en zo onrechtstreeks invloed hebben op de opvoeding.
- macroniveau

In het model van Belsky zien we net als bij Hellinckx de persoonlijkheidsfactoren terugkomen. Hij voegt daar sociale steun aan toe als zijnde een variabele voor risicofactoren.

Belsky heeft veel onderzoek gedaan naar waarom er iets bestaat als kindermishandeling. Daarom is zijn theorie oorspronkelijk gebaseerd op wanneer het fout loopt, en te weinig de nadruk legt op wanneer het goed kan lopen. Daarom werkt Belsky's model anti-empowerend. De rangordening die Belsky in zijn theorie steekt legt vaak de nadruk op het aandeel van de ouders, en niet op de nadruk van het kind. Belangrijk is om in te zien dat dit niet zo is en we moeten spreken van een interdependente asymmetrie in zijn model. Dit wil zeggen dat in tegenstelling tot Hellinckx het kind niet in gelijke mate bijdraagt aan de opvoeding, maar dat er geen gelijke mate van verantwoordelijkheid bestaat tussen ouder en kind en toch elk zijn aandeel heeft.

Belsky beseftte dat zijn model teveel gericht was op de risicofactoren en sprak daarom later van een 'buffered system'. Dit wil zeggen dat risicofactoren teniet gedaan kunnen worden door protectieve factoren. Er bestaan 2 visies op dit systeem. De lineaire visie zegt dat hoe meer risicofactoren er zijn, hoe groter de kans is dat de opvoeding fout zal lopen. De niet-lineaire visie is daarin veel pessimistischer en zegt dat risicofactoren elkaar wederzijds beïnvloeden en daardoor de opvoeding zelfs bij enkele risicofactoren al kan mis lopen.

Bakker toonde aan met het balansmodel dat we voor een goede opvoeding een evenwicht moeten zoeken tussen draaglast (wat de opvoeding van de ouders vergt) en draagkracht (wat de ouders aankunnen). De draagkracht is het geheel van competenties van ouders en de protectieve factoren. Dit model is een goede tool om de opvoeding objectief te bestuderen.

H2: De opvoeding in de praktijk

Problemen ontstaan wanneer opvoedingsvraag en aanbod niet op elkaar zijn afgestemd. De pedagogische vraag van het kind komt aan bod in zijn gedrag. Gedrag heeft met andere woorden een signaalfunctie!!!

Deze pedagogische vraag is voor ieder kind uniek. Elk kind heeft zijn noden en vraagt daardoor een unieke aanpak. Maar ook zijn er gelijkenissen voor ieder kind: basisnoden. Ieder kind moet ontwikkelen en heeft daarvoor basisnoden.

Om deze ontwikkelingsfasen te doorlopen moeten kinderen bepaalde ontwikkelingstaken vervullen. Elk kind heeft de volgende basisnoden: affectie, structuur en sanctionering (in dit geval niet opvatten als straffen, maar als een ander woord voor 'gevolg geven aan gedrag' wat de wereld voorspelbaar maakt en verheldert). Maar deze moet je overstijgen: Meet wat het kind precies vraagt voor iedere specifieke basisnood. Je moet je pedagogisch aanbod hieraan aanpassen. Als hier sprake is van discongruentie (een moeilijk woord voor een conflict), is er een opvoedingsprobleem. Voorbeeld: op welke manier heeft dit kind precies affectie nodig?

Wanneer we spreken van kinderen met een 'specifieke vraag', bedoelen we kinderen met een extra genetisch rugzakje. Voorbeeld: ADHD, een fysieke beperking, kind met het syndroom van down,... .

Net zoals elk kind voor ontwikkelingstaken komt te staan, gaan ouders ook voor opvoedingstaken komen te staan. Deze lopen uiteraard gelijk met het ontwikkelingsstadium waarin het kind zich bevind. Sensitiviteit en responsiviteit zijn hierbij zeer belangrijke opvoedingstaken, zeker als het gaat over baby's omdat deze zich dan bevinden in het hechtingsstadium (wat erg belangrijk is voor de rest van de opvoeding). Het is van belang de opvoedings- en ontwikkelingsfasen goed te kennen (zie

cursus) omdat je dan goed kan zien in welke fase de ouders en het kind zich bevinden. Dit helpt om te zien waar er sprake van discrepantie is, en waar bijgevolg het probleem zit.

Les 4

De opvoedingsstijl kan verschillen tussen ouders. Hoewel dit verwarrend zou kunnen zijn voor het kind, zou dit ook wel een bufferende werking kunnen hebben. Uit onderzoek is gebleken dat de opvoedingsstijl wel degelijk een effect heeft op 'de output' (de persoonlijkheid van het kind). Vooral de as van 'controle' heeft effect op het al dan niet vertonen van delinquent gedrag.

!! Het bespreken van opvoedingsstijlen kan de indruk wekken dat er sprake is van een unidirectioneel verband, maar dit is niet zo !!

Samenleven tussen ouders en kinderen

1. Opvoedingsdomeinen: Volgens Hellinckx kan je die samenleving tot 4 opvoedingsdomeinen herleiden => - Verzorgen: Zeer belangrijk bij jonge kinderen
 - Werken/leren: schoolse leren, moeilijk leren (praten, zitten, lopen, fietsen,...), weigeren taken uit te voeren,...
 - Spelen/ontspanning: Het kind moet zichzelf kunnen zijn. Hier zie je dat er nog weinig ouders weten hoe ze moeten spelen. Voorbeeld: papa en kindje spelen riddertje. Het kind beslist dat de ridders frietjes gaan eten. Papa zegt: "dat kan niet want ze hadden geen frituren in de middeleeuwen."
 - (sociale) omgang: Veel ruzie, huilen, niet of teveel communiceren,...

Deze domeinen bieden een zicht op de manier waarop ouders met hun kind omgaan en wie de ouders als persoon zijn. Belangrijk is dat je hier je eigen waardensysteem aan de kant zet. Deze domeinen bepalen ook het opvoedingsklimaat en de situatierhantering. Ook hier dragen zowel ouder als kind aan bij! We spreken ook van interactieproblemen, omdat opvoedingsproblemen vaak beschreven zijn vanuit het standpunt van de ouders en niet los mogen gezien worden van de aanpak van ouders.

2. Opvoedingsklimaat: (= de kwaliteit van de relatie tussen ouders en kind). Dit klimaat wordt geschept door de samenleving tussen ouders en het kind. Wanneer dit klimaat slecht is kan de ouder moeilijk kwaad zijn op een situatie, zonder kwaad te zijn op het kind als persoon. Dit zie je vaak bij nieuw samengestelde gezinnen en leerkrachten, omdat hier niet zo'n affectieve band gecreëerd is.
3. Situatiehantering: Om te kunnen zeggen op een bepaalde manier van situatierhantering goed is moeten we eerst kijken naar 'wie is dit kind?' en 'wat zijn zijn/haar noden?'. => Patterson: ouderlijke vaardigheden. Ouders van kinderen die delinquent gedrag stelden scoorden vaak zeer laag op ouderlijke vaardigheden.

- Vaardigheden:
- Positieve betrokkenheid: Veel samenhang met gezinscohesie (los-zand VS kluwengezin). Mag niet te weinig en niet teveel zijn.
 - Positieve bekrachtiging: Goed gedrag van kinderen opmerken en gevolg aan geven. Niet als evident zien! Sociale beloningen kan je niet teveel geven!
 - Problemen oplossen: Oog hebben voor gevoelens. Niet verbieden om gevoelens te hebben, wel leren om op een goede manier met gevoelens om te gaan.
 - Disciplineren: Regels consequent opvolgen. Niet teveel regels stellen en te intens straffen, want dit heeft gevolgen op je opvoedingsklimaat.
 - Monitoring: Interesse tonen in en toezicht houden op het kind om probleemgedrag te voorkomen en voorspellen.

H3: Opvoedingsproblemen

Opvoeden is een sociaal en een relationeel proces: aan de ene kant is het kind gericht op de ouder, aan de andere kant heeft de ouder de natuurlijke drang om op te voeden.

We maken een belangrijk onderscheid tussen biologische volwassenheid en culturele volwassenheid. Je bent biologisch volwassen als je lichaam rijp is. Maar je bent pas cultureel volwassen als je volledig zelfstandig en verantwoordelijk kan functioneren. Deze twee verschillen veel nu tegenover 100 jaar geleden.

Een belangrijk gegeven als we spreken over opvoedingsproblemen is dat we vandaag de dag leven in een snel veranderende maatschappij. Daarin stellen we tendensen vast die de draaglast verhogen en de draagkracht aantasten:

- Democratisering: Mensen zijn mondiger, geloven niet meer zomaar wat hen is voorgeschreven. Waar vroeger dwang door afhankelijkheid een veel gebruikte strategie was, is vandaag de dag plaats gemaakt voor inspraak. Dit verhoogt de draaglast omdat ieder zijn eigen opvoedingsstrategie moet kiezen en zelf voor die keuze verantwoordelijk is. De mening van anderen is slechts één van de vele mogelijkheden om het eigen handelen vorm te geven. Keuzes worden steeds moeilijker.
- Individualisering: De mens kiest voor zichzelf en is verantwoordelijk voor zichzelf. De vanzelfsprekendheid omtrent de waarden en normen van de ouders zijn verleden tijd. Ouders worden eenzaam in hun keuze en het oplossen van problemen waarmee ze, net dankzij de individualisering niet graag te koop lopen.
- Mondialisering: Mobiliteit brengt de wereld dichterbij dan ooit. De confrontatie met andere culturen en hun waarden en normen is dus niet veraf. Dat doet vragen opwakken omtrent de eigen waarden en normen. De eigen vanzelfsprekendheden worden in twijfel getrokken. Het is in dergelijke omstandigheden voor velen ook moeilijk om consequent te blijven.
- Fragmentering: Deze tendens draait om het leven in verscheidene rollen. Het kan verwarrend zijn, zowel voor ouders als voor kinderen. Alert blijven op wisselende normen en waarden, gewoonten en taalvormen van de fragmenten van het leven is een moeilijke opgave. Niet zelden stuiten hulpverleners binnen deze tendens op de onwil van kinderen om hun ouders te betrekken in gebieden van de werkelijkheid waar zij volgens de kinderen niks

mee te maken hebben.

- Consumentisme: Mensen zijn gewend dat oplossingen voor problemen te koop zijn, terwijl als het om opvoeding gaat geduld en uitstel van behoeftebevrediging vaak noodzakelijk zijn. Dit brengt frustraties mee.
- Flexibilisering van de levensloop: Vroeger was er sprake van een standaardbiografie. Alles verliep vanzelfsprekend, dingen waren grotendeels al gedetermineerd van bij de geboorte. Deze standaardbiografie heeft plaats gemaakt voor een keuzebiografie waarin vrijheid de hoofdrol speelt. Voorbeelden van veranderingen: Seriële monogamie, verhuizen, geen geplande toekomst, reizen is vanzelfsprekend en werknemers moeten flexibel zijn.
- Postadolescentie: De keuzebiografie van vandaag de dag zoals hierboven besproken zorgt ervoor dat jongeren definitieve 'lifechanging' beslissingen langer uitstellen. Dit leidt tot een verlengde adolescentie of postadolescentie.
- Multiculturaliteit: Naast de mondiale aspecten zijn er ook grote cultuurverschillen in omgang met kinderen, vrouwen, medemensen en buitenstaanders in een multiculturele samenleving. Dit maakt de opvoeding niet meer vanzelfsprekend. De taal verschilt niet alleen letterlijk maar ook figuurlijk. Begrippen als respect, emotie, cognitie,... krijgen een andere invulling.

Video: toont aan dat er veel verschil is tussen jeugd van nu en jeugd van vroeger, maar ook dat er veel gelijkenissen zijn! Ook 50 jaar geleden werden dezelfde discussies gevoerd en werd de jeugd aanzien als 'ontspoord'.

Les 5

Video: 'ze vinden me druk'

- De baby is prematuur geboren. De geboorte van een kind maakt ouders altijd wel iets onzekerder, omdat ze geconfronteerd worden met iets kwetsbaar waar ze verantwoordelijkheid over zullen dragen. Een prematuur kind is extra kwetsbaar => nog onzekerder.
- Georgina heeft een heel hevig temperament (huilbaby,...) later is dit ook zichtbaar omdat ze hevig reageert op situaties (ze maakt snel een opvoedingscrisis van een situatie). Ze kan niet omgaan met frustraties en toont dit ook fysiek aan (vb: met de voet stampen). Ze is ook uit de crèche geschipt.
- Door haar hevig temperament gaat ze op een heel extreme manier aantonen dat het opvoedingsaanbod van de ouders niet goed is afgestemd op haar pedagogische vraag.

Pedagogische vraag: in verband gelegd met de basisnoden van kinderen.

1. Affectie: Georgina heeft veel nood aan fysieke affectie. Moeder en dochter staan daarin haaks tegenover elkaar! Moeder voelt zich wel NOG onzekerder doordat ze op een gegeven moment gevraagd werd haar dochter een kus te geven, en ze dit niet kon.

2. Structuur: Sociale contacten hebben ondersteuning nodig. Georgina is niet in staat uit zichzelf op een gepaste manier om te gaan met andere mensen. Ze heeft hier sturing van haar ouders nodig. Zelfredzaamheid is ook zeer belangrijk dat hier gestimuleerd wordt. Je ziet bijvoorbeeld dat ze het niet prettig vindt haar haar te laten kammen, maar ze is apetrots wanneer ze zelf haar haar heeft gekamd.

3. Sanctionering: Je mag nooit een beloning terugnemen of ontkrachten. Georgina is erg blij wanneer haar ouders trots op haar zijn. Daar geniet ze echt van. Dit zie je wanneer ze na haar verjaardagsfeest alles opnoemt waar ze flink is geweest. Je merkt dat ze veel nood heeft aan de verbale uitdrukking daarvan.

- De ouders:

Persoonlijkheidskenmerken moeder: De opvoedingsgeschiedenis van de moeder heeft een grote invloed op wie ze nu is en hoe ze opvoedt. Haar pedagogisch besef is gekleurd. Ze interpreteert het gedrag van het kind als zijn 'om haar te pesten'.

De persoonlijkheid van de moeder is erg gekenmerkt door een laag zelfbeeld. Ze kan weinig relativeren en neemt alles persoonlijk op. Vader kan dit veel beter. Je ziet wanneer de vader een grapje maakt aan de telefoon 'wanneer beginnen we met mijn vrouw' dat ze zich schaamt, terwijl als de moeder een grapje maakt over de vader 'ik had ook een rotvader' dat hij ermee lacht en zich daar niks van aantrekt.

Ze heeft veel nood aan controle, dit zie je ook aan de job die ze uitoefend. Haar kind zorgt net voor veel onzekerheid, het omgekeerde van controle.

! Alertheid moet ontstaan wanneer de moeder praat over de obsessies in haar verleden. Ze wijzen op een OCD (= psychiatrische problematiek), en lijkt ook last te kunnen hebben van een depressie. Psychiatrische problematieken beïnvloeden ook de manier van opvoeden!

Persoonlijkheidskenmerken vader: Vader heeft een sterk competentiegevoel. Zijn zelfbeeld wordt weinig of niet aangetast. Dit omdat hij beschikt over een groot relativeringsvermogen en een gezonde dosis humor. Dit alles maakt de opvoeding voor hem draaglijker. Vader bevat met andere woorden veel protectieve factoren tegenover de risicofactoren bij moeder en Georgina.

Les 6

Het continuüm van opvoedingsvraag tot POS (Blokland en Burggraaff-Huiskes):

Opvoedingsproblemen bestaan op verschillende niveaus. Aan de oorzaak liggen risicofactoren die de draaglast vergroten, waarbij ouders nood hebben aan een bepaalde vorm van opvoedingssteun.

Welke vorm van opvoedingssteun jij als hulpverlener moet bieden is afhankelijk van de problematiek.

- Opvoedingsvraag: Dit zijn gewone vragen die ouders zich stellen. Het competentiegevoel wordt niet aangetast en ouders kunnen de opvoeding aan.

- Opvoedingsspanning: Het verloop van het opvoeden loopt een bepaalde periode moeilijker, de effectiviteit van het opvoeden vermindert. De opvoeding kost meer tijd en moeite, wekt gevoelens van teleurstelling op bij ouders, en veroorzaakt lichte stress. Het is gebonden aan één specifieke opvoedingssituatie en laat zich niet op andere gebieden voelen. Ouders worden onzeker over 1 bepaald aspect. **! opletten voor dooddoeners “gaat vanzelf wel over”**
- Opvoedingscrisis: Gevolg van levensmomenten met intense stress en spanning of lang voortslepende opvoedingsproblemen met een cumulatief effect. Het probleemgedrag beïnvloedt alle andere opvoedingssituaties en het gezin begint er onder te lijden. Kan ook chronische vormen aannemen wanneer de gehele opvoedingssituatie als uiterst zorgwekkend en onbevredigend wordt ervaren. Ouders voelen zich machteloos, de situatie wordt niet meer bespreekbaar gesteld met mensen uit de mantelzorg (vaak uit schaamte).
- Opvoedingsnood of POS: Ouders verliezen een deel van hun greep op de situatie. Hun capaciteiten om op te voeden zijn dusdanig aangetast dat ze de situatie als perspectiefloos ervaren. Geldt over de hele opvoedingslijn. Gaat gepaard met enorme stress en vaak ook geld- of werkproblemen, familieruzies,...

We moeten ook primaire van secundaire opvoedingsproblemen onderscheiden (Hellinckx).

<u>Primaire opvoedingsproblemen</u>	<u>Secundaire opvoedingsproblemen</u>
Probleem in pedagogische interactie van het gezin.	Gevolg op primair probleem. (bijkomend probleem)
Potentieel normaal ontwikkelend en gezond kind.	
In een goed functionerend gezin.	
Opvoeders zonder ernstige psychische stoornissen.	

Hoe ontstaan primaire opvoedingsproblemen?

- Onvoldoende pedagogisch inzicht: Ouders weten niet altijd wat ze van hun kind, rekening houdend met zijn leeftijd en ontwikkelingspeil, mogen verwachten.
- Onvoldoende pedagogische vaardigheden: Het is niet omdat je weet hoe je moet opvoeden dat je het ook werkelijk kan. Dit vereist bepaalde vaardigheden om situaties op een bepaalde manier te hanteren.
- Relatie t.o.v. het kind: Om verscheidene redenen is het mogelijk dat ouders een negatieve houding tegenover het kind aannemen.
- Discongruentie tussen pedagogische vraag en aanbod

Secundaire opvoedingsproblemen zijn een gevolg op een primair probleem of een combinatie van primaire problemen en kunnen mede ontstaan door: individuele ouderproblemen (psychopathologisch gedrag), gestoorde gezinsrelatiepatronen (pathologische gezinsrelaties en ernstige communicatieproblemen), contextuele problemen (Multi-probleemgezinnen en nieuw samengestelde gezinnen), een psychiatrische stoornis, handicap of chronische of langdurige ziekte van het kind.

Opvoedingsondersteuning is wat wij als hulpverleners bieden. Het is een verzamelterm voor allerlei activiteiten die de opvoedingssituaties pogen te optimaliseren. Voor we daaraan beginnen stellen we onszelf de indicatiestellingsvraag (= welke graad opvoedingsprobleem is dit, en welke hulpverleningsmethode gebruik ik?).

Burggraaff-Huiskes visualiseert dit:

<u>Graad van opvoedingsprobleem</u>	<u>Soort opvoedingsondersteuning</u>
Opvoedingsvraag	Opvoedingsvoorlichting
Opvoedingsspanning	Opvoedingsondersteuning
Opvoedingscrisis	Hulpverlening
Opvoedingsnood (P.O.S.)	Hulpverlening

Opvoedingsvoorlichting: Kan voor de gehele bevolking, is in thema's, zowel anticiperend als informerend, gerichte en indirecte informatieverstrekking, verschillende diensten (Kind & Gezin, ouderavonden, tijdschriften, scholen, radio en televisie,...). Om ouders bewust te maken en om vragen te beantwoorden.

Gevolgen: Opvoedingsklimaat kan verbeteren, pedagogische vaardigheden ouders vergroten.

! Vraag mag niet geproblematiseerd worden, ouders willen een weloverwogen keuze maken !

Opvoedingsondersteuning: Intensievere hulp (vb: trainen pedagogische vaardigheden) als steuntje in de rug voor de ouders. Het gaat hier om ingewikkeldere of steeds terugkerende vragen.

Hulpverlening: Voorlichting en ondersteuning volstaan niet meer. Deze hulp is meer gespecialiseerd, veel intenser en veel indringender. Meestal aangeboden in gespecialiseerde voorzieningen. (Vb: pedagogische thuishulp, bijzondere jeugdbijstand)

De basisprincipes van de pedagogische hulpverlening:

- **Organisatorische voorwaarden:** Besteed voldoende tijd aan het gezin! Wees zelfstandig en flexibel over het aantal, de frequentie en duur van de interventies. Caseload mag niet te hoog zijn. Ga met vragen en onzekerheden naar een team waarop je kan terugvallen.
- **Uitgangspunten van opvoedingsondersteuning:** laagdrempelige hulp (= makkelijk bereikbare hulp, geen of geen grote financiële inspanning), vraaggericht werken (= kijk van de ouders op de gebeurtenissen staat centraal, niet wat de hulpverlener zou willen veranderen), hulp op maat (= niet teveel hulp bieden, en ook niet te weinig. Beiden zijn schadelijk voor het vertrouwen en de werkrelatie tussen ouders en hulpverlener), empowerment-based care (= niet enkel gericht op de tekorten, maar ook op wat wel goed gaat => aandacht voor zowel

draaglast als draagkracht van de ouders!)

- Deskundigheid van de hulpverlener: Hanteer een wetenschappelijke visie op opvoeden, beschik over de nodige kennis van de ontwikkeling van het kind en de potentiële bijkomende problemen, beschik over kennis omtrent gezinsinteracties en opvoedingspatronen en wees op de hoogte van diverse ondersteunings- en hulpverleningsmogelijkheden.
- Professionele houding van de hulpverlener: Onvoorwaardelijke acceptatie van de ouders, hun opvoedingsverantwoordelijkheid erkennen en een professionele alliantie met hen aangaan. Heb respect voor de pedagogische aanpak van de ouders. Wees jezelf hierbij bewust van je eigen referentiekader, en dring dit niet aan de ouders op. Respecteer de ervaringsdeskundigheid van de ouders met betrekking tot hun kind.
! Blijf je eigen handelen in vraag stellen! (= Reflecteer !!!)

Les 7

H4: Theorie van Nagy.

Hellinckx = een orthopedagogische visie op opvoeden.

Nagy = een contextuele benadering, grondlegger van de contextuele benadering.

Een belangrijk uitgangspunt van de contextuele benadering is een relationele werkelijkheid. De mens word pas mens als hij in relatie treedt met een ander. De verbondenheid staat dus centraal. De mens maakt deel uit van een groot netwerk van relaties. Dit netwerk is transgenerationeel. Dit betekent enerzijds dat elk individu beïnvloed wordt door zijn vorige generaties, maar ook dat elke mens verantwoordelijkheid draagt en verbonden is met zijn of haar toekomstige generaties.

Een essentiële eigenschap van relaties is dat er een dynamische balans van geven en nemen bestaat tussen mensen. Nagy spreekt over geven (= gepaste zorg). Gepaste zorgen houdt rekening met de noden, behoeften van vragen van de persoon aan wie je geeft. De balans is altijd aanwezig, uiteraard niet altijd in evenwicht.

Twee uitgangspunten:

De beslissing en acties van elk persoon hebben onvermijdelijk gevolgen voor andere gezinsleden. De kwaliteit van de relaties is onlosmakelijk verbonden met het op verantwoorde wijze in overweging nemen van de gevolgen voor anderen met wie men een betekenisvolle relatie heeft.

De vier dimensies

Ze vullen elkaar aan en versterken elkaar.

1. **De dimensie van de feiten:** Bestaat uit de feiten van bestaan (= alle feiten die iemands leven beïnvloeden: geslacht, leeftijd, werkloosheid,...). Het maken van een genogram kan helpen om die feiten te structureren.

Een genogram is een getekende systematische weergave van een familie in chronologische volgorde, met ten minste 3 generaties met als doel inzicht te krijgen in de processen binnen het gezin, en de geschiedenis van de familie. Dit inzicht kan leiden tot veranderingen.

2. **De dimensie van de psychologie:** Betreft alles wat zich afspeelt in het individu (= manier waarop een persoon de feiten interpreteert en er mee omgaat. Bv: behoefte, emoties, wensen, verwachtingen,...).

3. **De dimensie van de interacties:** Omvat wat er zich tussen mensen afspeelt. Binnen deze dimensie kijken we naar patronen van waarneembaar gedrag en communicatie. (= machtsverhouding, onderhandelingen,...).

4. **De dimensie van de relationele ethiek:** Rechtvaardigheid. De kern van elke relatie is het zoeken en in stand houden van het evenwicht tussen geven en ontvangen. Het in stand houden van deze balans bepaalt het gedrag. Wie in een relatie investeert, hoort er wat voor terug te krijgen. Investeren en niets terug krijgen is belastend voor de relatie.

Deze **vierde dimensie is van overheersend belang in familie en gezinsrelaties**, en het sterkste in de band tussen ouders en kinderen. Een mens heeft de keuze om vriendschapsrelaties vanwege een onevenwicht te verbreken, maar een bloedverwantschap is onverbreeklijk.

Loyaliteiten

Loyaliteit betekent dat je trouw bent aan elkaar.

1 Existentiële en verworven loyaliteit.

Existentiële loyaliteit: deze verbondenheid leidt ertoe dat kinderen voor hun ouders en ouders voor hun kinderen opkomen en geneigd zijn voor elkaar te zorgen. Als ze dat niet doen, ligt daar een ernstig probleem of ernstige gebeurtenis aan ten grondslag. De loyaliteit tussen een ouder en een kind is onverbreeklijk, zelfs niet door de dood.

Verworven loyaliteit binnen gekozen relaties: Verworven door wederzijdse verdiensten. Vb: In geval van stiefouders, adoptie- of pleeg ouders.

2 Verticale en horizontale loyaliteit

Tussen ouders en kinderen is er altijd spraken van verticale loyaliteit. De term verticaal geeft aan dat het hier openvolgende generaties gaat. Band tussen grootouders en kleinkinderen = afgeleide verticale loyaliteitsbanden.

Horizontale loyaliteit ontwikkeld zich in gekozen relaties (partners, vrienden,...). Beide partijen

dragen evenveel verantwoordelijkheid voor de balans (= symmetrisch en wederkerig). Deze band kan verbroken worden.

3 Loyaliteitsconflicten

Dagelijks komt loyaliteit onder druk te staan. Kiezen om iets met iemand te doen, of kiezen voor iemand anders. Wie de één prefereert boven de ander, creëert daarmee spanning in de loyaliteit ten opzichte van een ander. (horizontale loyaliteitsconflicten = keuze tussen 2 horizontale relaties en...)

4 Gespleten loyaliteit

Kind mag van de ene ouder de andere ouder niet meer vertrouwen. Moeten kiezen voor één ouder tegen de andere ouder, terwijl ze tegenover beide loyaal willen blijven. Gespleten loyaliteit is een nauwelijks oplosbaar probleem(altijd destructief). Op Jongere kinderen heeft dit een grote impact, ze zullen ook niet kunnen kiezen op andere levensdomeinen. Bij adolescenten leidt dit tot onverschilligheid en woekert het probleem vaak ondergronds.

5 Onzichtbare loyaliteit

Loyaliteit wordt onzichtbaar als men niet openlijk loyaal kan zijn en men de loyaliteit gaat ontkennen. De loyaliteiten verhuizen naar een onzichtbare vorm van symptomen: aandacht afleiden, problemen op school, delinquent gedrag,... . Onzichtbare loyaliteit aan een verdwenen ouder gaat vaak in de adolescentie weer naar boven komen.

Overbelaste loyaliteit

Een mens is altijd gebonden aan loyaliteit. Loyaliteit overleeft dilemma's en conflicten en verdwijnt nooit. Loyaliteit laat zich zelfs niet verdrijven door misbruik of overbelasting.

Als verticale loyaliteit van een kind overbelast wordt, gaat dit ten koste van de ontwikkeling van het kind (bv parentificatie).

Het kind zal altijd aan de ouders willen geven. Tussen geven en nemen dient een evenwicht te bestaan. Een kind moet altijd aan zijn ouders kunnen geven en dat moet ook zo erkend worden. Geven aan ouders levert zelfwaarde en zelfafbakening op. Dat evenwicht gaat ook verloren als, aan de andere kant, er teveel wordt gevraagd van het kind.

De balans tussen ouders en kinderen zal echter altijd asymmetrisch zijn. Het kind zal immers onmogelijk het feit dat het zijn leven van de ouders kreeg, kunnen terugbetalen. In de contextuele visie kan het kind echter terugbetalen en zodoende vrijheid verwerven door aan de volgende generatie nodige zorg te geven.

Les 8

H5: niet klassieke gezinstypes

1) Echtscheidingen

Er zijn 14.000 echtscheidingen per jaar; 2/3 kinderen betrokken: jaarlijks 35000 kinderen betrokken. De voorkeur voor verblijfsco- ouderschap.

Verblijfsco- ouderschap: stelt hoge eisen aan de ouders (goede communicatie, mag geen machtsrijd zijn, moet een eensgezindheid zijn over de taakverdeling,...) en dit heeft invloed op de kwaliteit van het leven van de ouders.

Voor het welbevinden van de kinderen maakt het niet uit welke verblijfsregeling geldt.

1. Elk kind heeft recht op contact

Een kind heeft recht op persoonlijke ontmoeting met beide ouders. Een ouder mag, in het belang van het kind, zijn recht op persoonlijke ontmoeting verzakken. Een ouder is niet verplicht om dit recht uit te oefenen. Een rechter mag de omstandigheden bepalen waarin de ontmoetingen plaats nemen. De wet geeft grootouders recht op persoonlijke ontmoeting met het kind.

Ook andere (bv stiefouders, mee-ouders (homo's)) hebben recht op persoonlijke ontmoeting, indien zij bewijzen een bijzondere affectieve band met het kind te hebben.

2. Gevolgen voor de ouders

Gescheiden mensen doen vaker een beroep op hulpverlening. Alleenstaande moeders die laaggeschoold zijn, of weinig of niet werken zijn financieel de grootste slachtoffers bij echtscheidingen.

Ouders blijven ouders: - Manier waarop ouder zijn veranderd maar het stopt niet.
- Verwarring ex partnerrollen met de ouderrollen.
- Ze moeten een gezamenlijk ouderschapsplan ontwikkelen.

3. Echtscheiding en kinderen.

Echtscheiding is een proces dat begint lang voordat het gezin feitelijk uit elkaar valt en daarna vaak nog jaren voortduurt. De algemene conclusie is dat echtscheidingen een matig negatief effect heeft voor de kinderen. Maar bij bv echtscheidingen met veel conflicten dan zijn de gevolgen erger. als de ouders in staat zijn hun conflicten te beheersen en over de kinderen met elkaar kunnen blijven overleggen, dan zijn de gevolgen voor de kinderen meestal niet zo ernstig. Als de ouders openlijk en chronisch ruzie blijven maken, wordt het voor kinderen veel erger.

4. Gevolgen voor kinderen

Echtscheiding is een risicofactor: 10% van kinderen in intacte gezinnen ontwikkelen ernstige problemen en 20-25% bij gescheiden gezinnen. De levenskwaliteit hangt samen met de hoeveelheid conflicten tussen de ouders.

4.1 Sekse

Bij meisjes zijn er vaker geïnternaliseerde problemen bv: depressieve symptomen, emotionele problemen,... .

Meisjes kunnen ook last krijgen van het sluimereffect: aanvankelijk weinig negatieve effecten van de scheiding, maar wel op een later moment wanneer zij aan een eigen relatie en gezinsvorming doen.

Bij jongens gaat het vaker om geïnternaliseerde problemen zoals afwijkend gedrag, delinquent gedrag, vandalisme,... . Bij heftige ouderlijke conflicten tonen jongens meer negatieve effecten dan meisjes.

4.2 Leeftijd

Hoe een kind reageert op een scheiding is niet alleen afhankelijk van sekse, maar ook van de leeftijd.

Baby's: Nood aan een veilige hechting, rust en regelmaat.

Peuters: Nood aan aandacht en liefde.

Kinderen op de basisschool: Nood aan bescherming van ouderlijke conflicten.

Oudere kinderen: Nood aan inspraak.

Pre – operationele fase (2-7)(piaget): Kunnen complexe problemen nog niet vatten, daardoor denken ze dat de echtscheiding hun fout is.

Operationele fase (concrete operaties) (6-12jaar): Kunnen beter nadenken over de gebeurtenissen, begrijpen de echtscheiding en denken na wat voor gevolgen dit heeft voor hen.

Fase van het abstract denken (vanaf 12jaar): 11 tot 15-jarigen presteren door een scheiding minder op school.

5. Psychosociale aspecten

Vijandigheid tussen de ouders kan leiden tot boosheid en angst bij de kinderen. Kinderen verliezen ouders als goed voorbeeld, en leren niet om problemen constructief op te lossen. Doordat kinderen de vanzelfsprekendheid van 2 stabiele ouders verliezen, bestaat het risico dat ze een deel van hun zelfvertrouwen kwijt raken.

6. Achtergronden

6.1 Omgang na scheiding

Regelmatig contact met de uitwonende ouder hoeft niet altijd het beste te zijn voor het kind. Studies wezen uit dat niet de frequentie van het contact van belang is, maar wel de kwaliteit van het contact (een goede band). Voor welbevinden van het kind is het belangrijk dat de inwonende ouder instemt met de contactregeling met de uitwonende ouder.

6.2 Parental Alienation Syndrome (PAS) (ouderverstotingssyndroom)

Een ernstig probleem voor kinderen dat zich kan voordoen na scheiding is 'ouderverstoting' of 'oudervervreemding'. Een stoornis die primair optreedt in het kader van een juridische strijd om het ouderlijk gezag. Voornamelijk uit het kind een ongerechtvaardigde en denigrerende houding tegenover de uitwonende ouder aan.

Vervreemde kinderen lopen meer risico op een ongunstige ontwikkeling (bv depressie, laag zelfbeeld, drugsmisbruik,...).

Bij werkelijke mishandeling en verwaarlozing is het kind gerechtvaardigd en geldt PAS niet.

6.3 Geweld en kindermishandeling

Kindermishandeling en huiselijk geweld komen vaker voor in scheidingssituaties dan in intacte gezinnen. Aangiften van kindermishandeling in echtscheidingssituaties moeten serieus genomen worden, ze zijn niet eerder onwaar dan in andere gevallen.

6.4 Beschermende factoren en risicofactoren

Beschermende factoren

- zo weinig contacten met ouderlijke conflicten
- een goed functionerende thuiswondende ouder
- alimentatie autoritatief ouderschap over het kind
- probleemoplossend vermogen
- sociale competentie
- toegang tot therapeutische interventies context
- sociale steun van de omgeving.

Risicofactoren

- voortdurend ouderlijk conflict
- een niet goed functionerende inwoner
- financiële achteruitgang
- veel veranderingen in de mate van contact met de uitwonende ouder.

7. Onderkennen van problemen

Problemen op school (verminderde schoolprestaties en gedragsproblemen) angst, boosheid en verdriet, loyaliteitsproblemen (vooral wanneer ouders vijandigheid naar elkaar vertonen), wangedrag, psychologische en emotioneel onwelbevinden, een negatief zelfbeeld, problemen in relaties en meer riskante gewoontes (drugs en alcoholmisbruik, roken) zijn mogelijke negatieve gevolgen van een scheiding. Scheidingskinderen maken vaker gebruik van medische voorzieningen, vaak vanwege depressieve gevoelens.

Ook is er een kans op positieve reacties : verhoogde zelfstandigheid en verhoogde weerbaarheid.

8. Interventie

2 visies op de rol van het kind in een echtscheiding

Enerzijds de rol van het slachtoffer van de echtscheiding, anderzijds dat kinderen in de loop van hun leven steeds meer autonomie verwerven. Dit houdt in dat zij zich over steeds meer zaken een oordeel vormen en beter in staat zijn beslissingen te nemen en uit te voeren, zonder directe hulp van anderen. Ouders zouden hun kinderen in een vroeger stadium bij de echtscheiding moeten betrekken dan nu vaak gebeurt. Kinderen moeten weten wat er aan de hand is, zodat zij hun mening kunnen geven. Hiervoor is een goede en open communicatie essentieel. Verder blijkt spreken over veranderingen na een scheiding moeilijk, maar belangrijk voor een goede verwerking. Het is hierbij

belangrijk rekening te houden met de leeftijd, het ontwikkelingsniveau en de belevingswereld van het kind.

9. Prognose

De meeste negatieve gevolgen vinden plaats in de eerste 2 jaren na de scheiding.

Kinderen die een scheiding meegemaakt hebben tonen hogere ziektecijfers op volwassen leeftijd.

Verder blijkt de huwelijkskwaliteit van scheidingskinderen minder goed te zijn dan die van de kinderen uit een twee-oudergezin. Scheidingskinderen trouwen jonger maar vertonen problematisch huwelijk gedrag. Dat wil zeggen dat hun communicatie slechter is, er meer faalangst hebben en jaloers zijn.

10. Preventie

Veel negatieve effecten van de echtscheiding zouden teniet kunnen gedaan worden als er voldoende wettelijke en andere maatregelen zouden getroffen worden zoals:

- Voorlichting en ondersteuning in de centra van jeugd en gezin
- Meer expliciet rekening houden met kinderen (inlichting en voorbereiding op scheiding in de vorm van kinderprogramma's o.a. op scholen)
- Omgang beschouwen in samenhang met conflictbeheersing
- Bij vermoedens van PAS en kindermishandeling: allereerst grondig onderzoek en bij bevestiging verplichte hulpverlening.

11. Hoe het kind ondersteunen ?

kind betrekken in de echtscheiding, praten met het kind. Ze hebben veerkracht als :

- ze met hun ouders denken, praten, zoeken en verwoorden wat de scheiding betekent.
- ze zeggen hoe zij de scheiding ervaren, ze een goede uitleg hebben voor de scheiding.
- ze weten dat ze geen schuld hebben aan de scheiding.
- ze ondervinden dat hun ouders rekening houden met hun voorstellen over regelingen.
- ze niet vastzitten in slepende ruzies tussen hun ouders je moet ze leren waarom (echte verhalen vertellen).

Zo krijgt het kind meer zicht en grip op de situatie. Geen uitleg die het kind verwacht, anders zal het kind zichzelf de schuld geven. Onderscheid maken tussen beslissen en meetellen in beslissingen omtrent het ouderschapsplan. Er moet sprake zijn van een bereidheid om naar de gevoelens en gedachten van het kind te luisteren. Maak een echtscheiding leefbaar, hun denken over oplossingen wordt gestimuleerd een kind wordt weerbaarder.

2) nieuw-samengestelde gezinnen (NSG)

Een gezin waarbij de biologische band tussen minstens één partner en zijn of haar kinderen voorafgaat aan de band tussen de twee partners.

Simpel samengesteld gezin: een gezin waarin de kinderen afkomstig zijn van slechts 1 van de partners.

Complex samengesteld gezin: een gezin waar beide partners kinderen hebben uit een vorige relatie plus eventueel samen nog kinderen.

1 op 25 gezinnen is een samengesteld gezin. 40% van de kinderen leeft binnen de 4 jaar na een echtscheiding met minstens 1 stiefouder. 60% van de hertrouwers scheiden opnieuw.

kenmerken

Een NSG is géén kerngezin (de partners hebben voor elkaar gekozen de kinderen niet). Start altijd van een verliessituatie voor de leden. Er vonden er ingrijpende veranderingen plaats en de gezinsleden hebben een verschillende voorgeschiedenis. De relatie met de niet verzorgende ouder blijft van invloed. De stiefouder komt naast maar niet in de plaats van de afwezige ouder. Er kunnen te hoge en/ of onduidelijke verwachtingen gesteld worden. Er is onduidelijkheid over de veranderingen in de rollen binnen het NSG. (aanpassingen voor kinderen lopen complexer, ze maken vaak deel uit van 2 huishoudens. Welke regels gelden hier en welke daar ?) Er spelen onderlinge loyaliteitsgevoelens – conflicten (kinderen kunnen goede relatie met stiefouder als verraad zien aan eigen ouder. Kind wenst zijn ouder te herenigen en de stiefouder proberen tegen te werken.) Loyaliteit neemt niet weg dat kinderen hun eigen voordeel kiezen (bv bij wie krijg ik het meeste vrijheid).

1 Stiefouder

Het is een plus ouder of zorgouder (omdat 'stiefouder' vanuit sprookjes en verhalen een te negatieve betekenis heeft gekregen). Wettelijk geen erkenning. Geen ouderlijk gezag. Wel bezoekrecht op basis van bijzondere affectieve band.

2 Gezinsdynamiek

Het kind moet het verlies van de niet verzorgende ouder verwerken. Er is een gebrek aan een gemeenschappelijke voorgeschiedenis en nood aan integratie van tradities en gewoonten uit twee leefwerelden. Partners moeten simultaan een partnerrelatie uitbouwen en een ouderrol invullen.

3 Afgrenzingsprocessen

3.1 gezag conflicten en grensproblemen

Sommige kinderen hebben het moeilijk om een eigen plaats af te grenzen binnen het NSG. Kinderen betreden een nieuw gezin met andere waarden en normen, dit kan conflicten opleveren. Zeker wanneer de ene ouder zicht blijft ergeren aan de oude waarden en normen, en/of het kind zich niet wil/kan aanpassen aan de nieuwe waarden en normen.

Stiefouders nemen te snel de ouderlijke rol op zich, of dringen hun liefde op. Of verlangen van hun stiefkinderen spontane liefde en dankbaarheid.

3.2 de stiefouder als a-ouder

Een stiefouder komt naast maar niet in de plaats van de niet verzorgende ouder te staan. Het belang

van goede afspraken met de stiefkinderen spreekt voor zich. Eerst werken aan de relatie met de stiefkinderen. Het kan tot 5 jaar duren voordat de stiefouder de ouderlijke rol kan opnemen.

3.3 stiefbroers en zussen

Biologische broers en zussen zijn samen opgegroeid en hebben samen de echtscheiding meegemaakt. Stiefbroers en zussen hebben deze band niet. De ouders mogen niet verwachten dat het automatisch klikt tussen kinderen. Er kunnen allerlei nieuwe allianties gevormd worden. Er moet ook een goede verdeling zijn in de aandacht en tijd.

Kinderen kunnen een andere positie krijgen in de kinderrij.

4 Achtergronden

Basistaken van een NSG:

- Een bevredigende partnerrelatie uitbouwen: Werkt stabiliserend. Partners kunnen als een goed functionerend team werken, duidelijke scheiding aanbrengen met eerste huwelijk.
- De stiefouder integreren: relatie met kind = verdiend (niet verworven zoals bij biologische ouder).
- Een eigen gezinsidentiteit ontwikkelen: rollen in het gezin langzaam definiëren en laten evolueren. Familieregels en oude en nieuwe gewoonten.
- Een min of meer stabiele omgang ontwikkelen met de uitwonende ouder.

Gezinstypen:

- Neotraditionele NSG: Benadert het meest het patroon van het kerngezin. Veel uitbouw aan de gezinsidentiteit.
- Matriarchale NSG: Stiefouder neemt geen ouderrol op zich neemt. Stiefouder wordt bij de voornaam genoemd.
- Romantische NSG: Loopt meestal op de klippen vanwege onrealistische verwachtingen en toedekken van moeilijkheden.

5 Gevolgen voor de kinderen

Hoog risico op diverse problemen. Ze hebben gevoelens van rouw en verlies, ze hebben herenigingfantasieën over mama en papa.

5.1 Loyaliteitsconflicten

Een goede relatie met stiefouder kan het kind zien als verraad aan de eigen ouder. Hoe beter de verschillende ouderfiguren overeenkomen en vlot met elkaar omgaan, hoe minder loyaliteitsconflicten de kinderen ervaren. Kinderen kiezen ook hun eigen voordeel.

5.2 Geslacht en leeftijd

Jongens reageren doorgaans beter op stiefvaders dan meisjes, ze zijn blij met de aanwezigheid van een man in het gezin. Meisjes weten niet goed welke houding ze kunnen aannemen tegenover de stiefvader en eventuele stiefbroers. Voor meisjes betekend het ook vaak een verandering in de band met moeder (ondersteunend en hecht bij langdurige eenouderperiode). Jongere kinderen hebben het gemakkelijker om de stiefouder te accepteren dan de pubers en adolescenten. Wat betreft het

onderkennen van problemen spreken we van probleemgedrag als signaal (schoolse problemen, gedragsproblemen, negatief zelfbeeld, depressieve en angstklachten,...).

(*ouderlijke dyade = ouder en stiefouder)

6 Samenhang bevorderende activiteiten

De gezinsidentiteit en de gezinssamenhang, die vaak niet aanwezig zijn gedurende de eerste jaren in een NSG, kunnen bevorderd worden door het organiseren van gezinsactiviteiten en of rituelen.

7 Prognose: effecten op het welzijn van de kinderen

Adolescenten vertonen meer gedragsproblemen, stoppen vaker met school. Ze zijn dikwijls op jongere leeftijd seksueel actief en hebben vaak wisselende sekspartners. Ze hebben meer kans op antisociaal gedrag en crimineel gedrag. Ze hebben een lagere sociaaleconomische status (SES) en zijn oververtegenwoordigd onder daklozen. Vertonen verder zelf frequenter relatiebreuken en echtscheidingen.

Maar de grote meerderheid van de kinderen in een NSG ontwikkelen geen problemen. Enkel de kleine groep van Multi-probleem en ernstige probleem gezinnen.

8 Risico en beschermende factoren voor kinderen.

Risicofactoren :

- Conflicten: Tussen biologische ouders, verzorgende ouder en stiefouder, niet verzorgde ouder en stiefouder.
- Slecht verlopende ouder-kindrelaties: met de biologische ouder, stiefouder, niet primaire verzorgende ouder.

Beschermende factoren:

- Goed functioneren van het NGS met voldoende steun, een warm klimaat, aandacht voor de verlieservaring van het kind en adequaat ouderschap (autoritatieve opvoedingstijl).

9 Preventie

Gezinnen die hun samenwonen voorbereiden, voldoende tijd nemen om materiële, financiële en emotionele aspecten van de verschillende betrokkenen te verkennen en realistische verwachtingen te stellen, hebben doorgaans minder problemen.

Een goed lopende partnerrelatie, duidelijk gedefinieerde stiefrelaties, het uitbouwen van gewoonten en rituelen en een redelijke samenwerking tussen de verschillende huishoudens verhogen de kans op het creëren van een positief leefklimaat voor kinderen.

Hoe ondersteunen ?

- Psycho-educatie
- Basiskennis van de karakteristieken en de dynamiek van een NSG.
- Het ideaalbeeld van het niet gescheiden gezin loslaten.
- Verwachtingen aanpassen aan de complexe realiteit. Samen hiernaar toe werken.
- Communicatie bevorderen: Spreken over wat we voor elkaar zijn. Spreken over wat we voor elkaar kunnen zijn. Wie mogen we zijn voor elkaar.

3) Adoptie

Jaarlijks in Vlaanderen 20 kinderen afgestaan ter adoptie en 200 kinderen interlandelijk geadopteerd.

Adoptieouders zijn vaak ongewenst kinderloos (90%), de rest uit idealistische motieven.

De meeste adoptiekinderen ontwikkelen zich qua gezondheid en groei op een normale manier. Bij een minderheid komen echter gedragsproblemen of ernstige gezinsmoeilijkheden voor.

1 Risico en beschermende factoren.

Risicofactoren:

- niet de leeftijd, maar de voorgeschiedenis blijkt bepalend te zijn voor het verder functioneren.
- mishandeling, verwaarlozing, slechte gezondheidstoestand bij aankomst, veelvuldige scheidingen, overlevingsgedrag (vb: stelen), ontwikkelingsachterstand,... .
- Leeftijdsverwisseling (kind is in feite ouder dan opgegeven.)

Adoptie is voor het kind een verlieservaring:

- hechtingsproblemen
- loyaliteitsconflicten: verworven loyaliteit tegenover adoptie ouders en gespleten loyaliteit mogelijk.
- geen mogelijkheid gehad om zich te hechten bij biologische ouders
- kind factoren (vb: moeilijk temperament)

Beschermende factoren:

- Sensitieve opvoedingshouding.
- Veilige hechting tussen kind en adoptieouders.
- Het erkennen van het verschil tussen adoptieouderschap en biologisch ouderschap.
- Adoptievoorlichting
- Preventiebegeleiding

2 Psychosociale aspecten

Betekenis van de adoptie voor het kind:

Adoptiekinderen zien vanaf 2 of 3 jaar dat ze er anders uitzien dan hun adoptieouders.

Adoptiekinderen zijn geïnteresseerd in hun eigen afkomstverhaal (gebruik maken van fotoboek).

Rond een leeftijd van 6 jaar beginnen adoptie kinderen door te vragen naar hun afkomst. Het kind wil lijken op de adoptieouders en niet uit de toon vallen bij leeftijdsgenoten. De meesten worden niet gepest.

Betekenis voor de adoptie voor kind en school:

Adoptieouders storen zich aan positieve discriminatie (= overdreven positief reageren en meer aandacht geven dan gebruikelijk). Het is moeilijk een goed evenwicht te vinden tussen enerzijds het respecteren en erkennen van het bijzondere aan een adoptie, en anderzijds het voorkomen van het stigmatiseren van het adoptiekind.

! Door de media hebben adoptiegezinnen vaak een negatief imago (soms gelijkgesteld aan mishandeling of andere kwalijke praktijken!

2.1 Het belang van lotgenoten

Voor adoptie ouders geldt dat zij rolmodellen moeten missen. Hierdoor hebben ze behoefte aan ervaringen uit te wisselen met andere adoptieouders.

Ook geadopteerde jongeren en volwassenen hebben soms ook de behoefte om hun ervaringen te delen met lotgenoten.

2.2 Waar kom ik vandaan ?

De meeste adoptie kinderen krijgen al van jongs af aan te horen dat ze geadopteerd zijn (statusvoorlichtingsplicht: elk kind heeft recht op informatie over zijn achtergrond).

Tijdens de pubertijd vragen ze zich af hoe hun biologische moeder er uitzag en waarom zij hen afstond. Soms sporen ze die biologische familie op, soms ondernemen ze een rootsreis.

3 Achtergronden

3.1 Het jonge kind (2-6)

- Gezondheidsproblemen: Bij veel kinderen worden 1 of meerdere lichamelijke problemen gevonden.
- Eet- en slaap problemen: Adoptie kinderen die voedseltekort hebben ervaren gaan soms overmatig eten.
- Slaapproblemen: meestal door de angst om verlaten te worden of heimwee.
- Aanpassingsproblemen: extreem gehoorzaam gedrag door de disciplinerende in land van afkomst. Sommige reageren met driftbuien of angst.
- Problemen met hechting. Bij een onveilig ambivalente hechting: ze klampen vast aan hun ouders en durven weinig ondernemen.
- Groter risico op gedesorganiseerde hechting: ze vertonen schrik of angstreacties.
- Alleman vriendjes gedrag: geen voorkeur voor adoptieouders.
- Ontwikkelingsachterstand.

3.2 Basisschoolkind

Ze krijgen nieuwe opmerkingen over hun uiterlijk en begrijpen meer en meer wat geadopteerd zijn inhoudt. Ze ontdekken dat er naast het adoptieverhaal (hoe blij adoptieouders waren met de komst van het kind), ook een afstandsverhaal is (het verhaal van afgestaan zijn). Dit kan gepaard gaan met intens verdriet en gevoelens van boosheid. Kind begint actief vragen te stellen. Hyperactiviteit en moeilijkheden met concentreren bij het leren kunnen optreden.

3.3 Pubertijd en jong volwassenheid

Voor veel adoptie ouders is de adoptie normaal geworden, voor de pubers begint het dan net te leven. Ze fantaseren en denken na over hun biologische ouders.

- Identiteits- en loyaliteitsvragen: op zoek naar de eigen identiteit, kan de geadopteerde zoeken naar lotgenoten. Ze vragen zich af waar ze nu thuis horen, bij hun adoptie ouders of geboorte ouders, dit kan leiden tot een loyaliteitsconflict.
- Discriminatie: negatieve opmerkingen over huidskleur of adoptiestatus.
- Rootsvragen.

3.4 Begeleiding en ondersteuning

Vorbereiding (Stichting adoptievoorzieningen 'SAV': informeren van hulpverleners omtrent recente ontwikkelingen). Psycho-educatie (speltherapieën, beeldcommunicatie, hulpverlening via ouder,...). Nazorg (SAV: beschikbare hulpverlening inventariseren).

- Preventie video interactiebegeleiding
- Oudergroepen
- Verenigingen voor geadopteerden.
- Het stimuleren van een veilige band tussen ouders en adoptiekind.

4) Uithuisplaatsing

Kinderen worden opgevoed in een internaat of een pleeggezin. Een uithuisplaatsing is altijd een ingrijpende gebeurtenis voor alle betrokkenen. Hiermee beoogt men de ontwikkeling van het kind en het gezin een gunstige wending te geven en zo nieuwe ontwikkelingskansen te creëren. De voorafgaande opvoeding wordt opgevat als een falende opvoeding.

Uithuisplaatsing van een kind wil zeggen dat deze voor kortere of langere tijd in een ander milieu dan het eigen gezin wordt geplaatst. Het gaat hierbij om een 24 uur zorg en dit kan 2 vormen aannemen.

1. Plaatsing in gezinsverband (in pleeggezin) of 2. in een leefgroep verband (crisisopvang, behandelingssetting).

Jeugdzorg kent 4 werksoorten:

Preventie- en (intensieve) ambulante hulp, dag hulp, dag- en nacht hulp en verschillende vormen van pleegzorg. Bij de 2 laatste is er sprake van uithuisplaatsing. Dit kan op vrijwillige basis of justitiële basis.

Onder toezichthouding (OTS): = Ontheffing van de ouders uit het ouderlijk gezag via de zogenoemde PIJ-maatregel (plaatsing in justitiële inrichting). Deze maatregel hoeft niet perse te leiden tot uithuisplaatsing, maar als uithuisplaatsing wordt toegepast wordt er geprobeerd dit met instemming van alle betrokkenen te doen. Net omdat deze methode zeer ingrijpend is.

Subsidiariteitsprincipe: kiezen voor de minst ingrijpende vorm van hulp en zo kort mogelijk!

Als er sprake is van een MOF (misdaad omschreven feit), moet het kind naar de justitiële jeugdinrichting of gesloten inrichting waar vrijheidsbeperkende maatregelen gelden.

Verder maken we onderscheid tussen perspectief biedende en perspectief zoekende uithuisplaatsing. Perspectief biedende uithuisplaatsing wil zeggen dat een jongere naar volwassenheid toe wordt begeleid.

Uithuisplaatsing kan via een netwerkleeggezinnen of bestandspleeggezinnen gebeuren.

1 Indicatiestelling

De opvoedingssituatie als een bedreiging voor de ontwikkeling:

- Een onmachtige ouder
- Conflicten in het gezin
- Het plotseling afbreken van gezinsrelaties

- Psychische problemen bij de ouders
- Een verslaving bij de ouders

Hierbij letten we op: het gedrag van de jongere zelf, de mate van beïnvloedbaarheid van afzonderlijke leden in het gezin, de ernst van de verstoring van de balans tussen draagkracht en draaglast van de opvoeders.

Subsidiariteitsprincipe: ‘nee, tenzij’ de minst ingrijpende vorm. Zo dicht mogelijk bij huis, gedurende een zo kort mogelijke periode, liefst vrijwillig.

- Comité voor bijzondere jeugdbijstand
- Justitiële basis
- De jeugdrechtbank

2 Impact bij kinderen

Schuldgevoelens tegenover de ouders.

Loyaliteitsproblemen vanwege de positieve ervaring met het pleeggezin, dat onrechtstreeks iets zegt over de eerdere problematische opvoedingssituatie.

Onbedoelde negatieve effecten ten gevolge van negatieve invloed van groepsgenoten zoals druggebruik.

3 Impact bij ouders

Uiteenlopende en heftige gevoelens

- Verdriet
- Bezorgdheid
- Nervositeit
- Leegte
- Schuld- en schaamtegevoelens
- Dankbaarheid en opluchting

Grote impact op welbevinden

4 Preventie

Ambulante hulp

Intensieve pedagogische thuiszorg

Problemen aanpakken, daar waar ze zich voordoen!

Band ouder-kind zoveel mogelijk beschermen!

5 IPSE

- Informatief: Duidelijke en relevante informatie bieden aan jongere omtrent plaatsingsproces en opnamemilieu.
- Prospectief: Jongere een duidelijk beeld geven van de te verwachten toekomstsituatie en het doel van de uithuisplaatsing.
- Subjectiverend: Rekening houden met de kinderen. Ze tegemoet komen als mondige en gelijkwaardige gesprekspartners.
- Empathisch: Respect en begrip tonen voor de gevoelens die de uithuisplaatsing voor de jongere meebrengt.

6 Biologische ouders

Het onderkennen en erkennen van hun gevoelens. Samenwerking, participatie. Hulpverleningsplan opstellen. Ouders als gesprekspartners beschouwen. Ouders erkennen in hun ouderrol.

5) Pleegzorg

Een gezinssituatie kan voor kinderen soms zo bedreigend zijn dat ingrijpen van buitenaf onafwendbaar wordt. Het kind wordt dan uithuis geplaatst. Een maatregel die zeer ingrijpend is voor alle betrokkenen. Een pleeggezin heeft de voorkeur op een plaatsing in een tehuis.

1 Positionering en definiëring

Pleegzorg is een vorm van geïndiceerde hulpverlening. Dit betekent dat iedere aanmelding voor plaatsing in een pleeggezin vergezeld dient te gaan van een hulpverleningsindicatie, geformuleerd op de grond van de problematiek van het kind en of zijn omgeving (meestal ouders).

In Vlaanderen wordt pleegzorg aangeboden door de bijzondere jeugdbijstand en door de gezinsondersteunende pleegzorg (GOP). Bij de bijzondere jeugdzorg wordt het kind geplaatst door een comité van bijzondere jeugdzorg. Bij de GOP is dit op vrijwillige basis.

Voor alle pleegzorg geldt dat pleegouders vrijwilligers zijn. Tegen een vergoeding een pleegkind voor korte of langere tijd opvoeden binnen hun gezin. Daarnaast kenmerkt de pleegzorg zich door het tijdelijke karakter van hulp, van enkele dagen tot jaren. De pleegouders hebben geen ouderlijk gezag tenzij ze voogdij krijgen.

2 Typen pleeggezinnen

2 soorten: Beiden kunnen zowel vrijwillig of justitieel zijn.

Bestandsgezinnen: ze geven zich op als kandidaat pleeggezin. als aspirant pleeggezin moet ze gescreend worden (medisch en justitieel). Als dat goedgekeurd is komen ze in het bestand van zorgaanbieder van pleegzorg te staan. Hierin wordt beschreven wat de voorkeuren en mogelijkheden zijn van het aspirant pleeggezin. Bv: geslacht, leeftijd, korte of lange duur,... .

Netwerkgezinnen: Bloedverwanten, vrienden, kennissen of geloofsgenoten. Argumenten om kinderen in netwerkgezinnen te plaatsen zijn: in hun eigen leefomgeving blijven, eigen netwerk behouden, kind niet aan vreemde familie aan te passen,... .

Als het kind in aanmerking komt voor pleegzorg moet er eerst gezocht worden naar een netwerkgezin, als die er niet is dan kijkt men in het bestand.

3 Typen plaatsing

1. perspectief zoekend: hierbij is het niet duidelijk wat er met het kind moet gebeuren, terug naar de ouders, naar een internaat of naar een ander pleeggezin. Dit moet worden onderzocht.
2. Perspectief biedend: hierbij is het duidelijk dat het kind (tijdelijk) niet terug kan naar de ouders en dat het langer (soms tot volwassenheid) in het pleeggezin moet blijven.

4 Ondersteuning

Het pleegkind

Individuele therapeutische hulp indien geïndiceerd. Rekening houden met de verlieservaring en loyaliteitsdilemma's.

De pleegouders

Criteria geschiktheid voor pleegouderschap:

- Openheid en duidelijkheid in contact
- Het delen van ouderschap
- Kinderen helpen een positieve kijk op zichzelf te ontwikkelen
- Kinderen helpen hun gedrag te veranderen zonder ze lichamelijk te straffen
- Het inschatten van de uitwerking die het pleegouderschap op het eigen gezin heeft

De biologische ouders

Betrokken houden met hun kind. Heb aandacht voor de beleving van ouders.

5 Samenvatting en conclusie

Omdat een uithuisplaatsing een ingrijpende gebeurtenis is voor alle betrokkenen dient de begeleiding niet alleen op geconstateerde problemen te focussen maar ook op belevingsaspecten die gepaard gaan met het falen van ouders, de acceptatie van het pleegkind in het pleeggezin en loyaliteitsproblemen van het pleegkind. De 'matching' of het vinden van een geschikt pleeggezin voor een bepaald kind moet zo objectief mogelijk plaatsvinden om de kans op succes te vergroten.

6) Homoseksuele ouders en lesbische ouders

Samevatting en conclusie

Er is sprake van een toenemende groep kinderen met ouders van het zelfde geslacht. Van eventuele problemen bij kinderen in dergelijk gezin is niet veel bekend. Kinderen bij homoseksuele ouders zullen qua sociale vaardigheden en seksueel specifiek gedrag niet anders ontwikkelen dan andere kinderen. Het belangrijkste blijkt dat ze gewenst zijn.

De soms vijandige reactie op homoseksualiteit onder leeftijdsgenoten en vooral op school nodigt niet uit om open te zijn.

H6: Pedagogische hulpverlening bij een gebrek aan vaardigheden

Negatieve bekrachtiging: het gedrag wordt bekrachtigd omdat het kind iets negatiefs niet meer moet voldoen. Op die manier wordt het gedrag beloond. Het gaat over het ontnemen van iets onaangenaams.

Positief opvoeden: positief opvoeden is een houding, een attitude waarin de opvoeder vertrekt vanuit acceptatie van en respect voor de eigenheid van het kind.

Positieve bekrachtiging: het gedrag wordt gevolgd door iets aangenaams, het wordt beloond.

Hoe leren kinderen gedrag aan of af ?

Leren door imiteren (= modelling) van ouders, leerkracht en andere volwassenen. Deze zijn modellen voor een kind. Een kind neemt heel wat van het gedrag van ouders over (positief of negatief).

Leren door het krijgen van informatie: kinderen leren door uitleg die gegeven wordt of informatie die ze krijgen via televisie, boeken, internet,... . kinderen denken ook over zichzelf na en zullen zich ook een oordeel over hun eigen gedrag vormen.

Leren door wat volgt op gedrag (conditionering): kinderen zullen een bepaald gedrag vaker zullen stellen als er iets positiefs op volgt, en een gedrag minder vaak zullen stellen als er iets negatief op volgt.